

**Suuren valiokunnan mietintö
N:o 12 Hallituksen esityksen johdosta Suomen
Hallitusmuodoksi.**

Käsiteltyään yllämainitun asian on Suuri valiokunta pääasiallisesti yhtynyt Perustuslakivaliokunnan mietinnössä N:o 2 olevaan ehdotukseen. Kuitenkin on Suuri valiokunta tehnyt ehdotukseen eräitä muutoksia, jotka tässä esitetään.

2 §:n 1 momentin jälkimäisenä lauseena olevan säännöksen on Suuri valiokunta katsonut paremmin soveltuvan 3:nteen lukuun, minkävuoksi sanottu lause on poistettu 2 §:stä ja siirretty 17 pykäläksi sanotun luvun alkuun. Tästä aiheutuu lain pykäläjärjestyksen muutos.

14 §:n on Suuri valiokunta hyväksynyt pääasiassa kolmannen vastalauseen mukaisesti, selventäen sitä niin, että tässä §:ssä käsitelty oikeus on turvattava lailla.

Suuri valiokunta on 15 §:stä poistanut arvonimien antamista samoin kuin aatelisarvojen ja ritarimerkkien käyttämistä koskevan kiellon.

Perustuslakivaliokunnan mietinnön 4:nnen ja 7:nnen vastalauseen mukaisesti on Suuri valiokunta ollut sitä mieltä, että presidentin vaalia ei olisi annettava eduskunnan, vaan erityisten sitä varten valittujen valitsijamiesten tehtäväksi. Tämän johdosta on Suuri valiokunta tehnyt tästä aiheutuvat muutokset presidentinvaalia koskevaan 23 §:ään. Lainkohdan 4 mom:iin on otettu uusi määräys siitä, että valtion virassa olevan henkilön, joka valitaan presidentiksi, on luovuttava virastaan.

Samalla on Suuri valiokunta kuitenkin pitänyt tarkoituksenmukaisena, että ensimmäisen presidentin vaalin toimittaa eduskunta heti kun uusi hallitusmuoto on astunut voimaan. Tätä koskeva määräys on otettu uuteen 94 §:ään,

ja johtuu siitä myös että 95 § on hyväksytty Hallituksen esityksen 91 §:n mukaisena.

Suuri valiokunta on harkinnut tarkoituksenmukaisimmaksi, että presidentin 25 §:ssä edellytetyssä tapauksessa olisi astuttava toimeensa heti vaalin toimittamisen jälkeen. Tästä on johtunut myös muodollinen muutos 24 §:n 1 momenttiin.

24 §:n 2 momenttiin sisältyvä presidentin vakuutuksen sanamuoto on hyväksytty Hallituksen esityksen mukaisesti.

1:ssä ja 4:ssä vastalauseessa tehtyjen ehdotusten mukaisesti on Suuri valiokunta 43 §:stä poistanut tarpeettomana 3 momentin, joka koskee Valtioneuvoston pöytäkirjain esittämistä perustuslakivaliokunnalle, koska Valtiopäiväjärjestyksen 46 § takaa eduskunnan valiokunnille riittävän laajan oikeuden tässä kohden.

Saattaakseen 50 §:n 3 momentin säännöksen hallintoalueiden järjestelystä täsmällisempään muotoon, on Suuri valiokunta poistanut siitä sanat „mikäli asianhaarat sallivat”.

Asevelvollisuuden suorittamista koskevan 75 §:n on Suuri valiokunta hyväksynyt muutettuna 5:n vastalauseeseen ehdottamassa muodossa.

79 §:stä on 4:ssä vastalauseessa esitetyillä syillä poistettu 2 momenttiin sisältyvä määräys siitä, että opetus valtion oppilaitoksissa on oleva maksuton.

84 §:ään on otettu määräys, että myös lähetystöjen ja konsulinvirastojen kanslia-apulaisiksi ja muihin ylimääräisiin toimiin saadaan ottaa muitakin kuin Suomen kansalaisia.

Ylennysperusteiksi valtionvirkoihin on Suuri valiokunta katsonut olevan määrättävä paitsi perustuslakivaliokunnan ehdottamia perusteita: taitoa, työkykyä ja koeteltua kansalaiskuntoa, myös kokemuksen, jota tarkoittava lisäys on tehty 86 §:ään.

Kun Suuren valiokunnan mielestä on tärkeätä, että keskusvirastojen jäsenet nimitetään virkoihinsa sittenkun virka on ollut haettavaksi julistettuna ja virkaehdotus sitä varten

tehty, on 87 §:n 5 momenttiin ja 89 §:n alkuun tehty tästä aiheutuvat muutokset.

91 §:n 1 momentin on Suuri valiokunta hyväksynyt hallituksen esityksen mukaisesti.

Suuren valiokunnan mielestä on syytä hallitusmuotoon ottaa määräyksiä julkaistujen oikeussäännösten perustuslainmukaisuuden tutkimisesta, ja on niin ollen 92 §:ään lisätty 4:nnen vastalauseen mukaisesti toinen ja kolmas momentti.

Lain johtolauseeseen on tehty pari muodollista muutosta.

Edellä esitetyn perusteella Suuri valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

että Eduskunta hyväksyisi näin kuuluvan lakiehdotuksen:

Suomen Hallitusmuoto.

Koska, sen jälkeen kuin Suomi on tullut riippumattomaksi, täysivaltaiseksi valtioksi, on *käynyt* tarpeelliseksi kehittää ja vakaannuttaa sen valtiosääntöä uusilla perustuslain säännöksillä, jotka, samalla kuin ne takaavat *valtio*vallalle tarpeellisen lujouden, laajentavat kansaneduskunnan oikeuksia ja turvaavat kansalaisten oikeutta ja lainalaista vapautta, vahvistetaan täten, Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty 20 päivänä heinäkuuta 1906 annetun Valtioapäiväjärjestyksen 60 §:ssä määrättyllä tavalla, seuraava Hallitusmuoto Suomelle.

I. Yleisiä säännöksiä.

1 §.

Suomi on täysivaltainen tasavalta, jonka valtiosääntö on vahvistettu tässä hallitusmuodossa ja muissa perustuslaeissa.

2 §.

Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. (*Poist.*).

Lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta yhdessä tasavallan presidentin kanssa.

Ylin toimeenpanovalta on uskottu tasavallan presidentille. Sen ohessa on valtion yleistä hallitusta varten oleva valtioneuvosto, johon kuuluu pääministeri ja tarvittava määrä ministereitä.

Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimmässä oikeusasteessa korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus.

3 §.

Suomen tasavallan alue on jakamaton. Sen rajoja ei voida muuttaa muuten kuin eduskunnan suostumuksella.

4 §.

Suomen kansalaisoikeus on jokaisella, joka on suomalaisista vanhemmista syntynyt, niin myös vieraan maan naisella, joka on mennyt naimisiin Suomen miehen kanssa.

Vieraan maan kansalainen voidaan ottaa Suomen kansalaiseksi niillä ehdoilla ja siinä järjestyksessä, kuin laissa erikseen säädetään.

II. Suomen kansalaisten yleiset oikeudet ja oikeusturva.

5 §.

Suomen kansalaiset ovat yhdenvertaiset lain edessä.

6 §.

Jokainen Suomen kansalainen olkoon lain mukaan turvattu hengen, kunnian, henkilökohtaisen vapauden ja omaisuuden puolesta.

Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttää korvausta vastaan säädetään lailla.

7 §.

Suomen kansalaisella on oikeus oleskella omassa maassa, vapaasti täällä valita asuinpaikkansa ja kulkea paikkakunnasta toiseen, mikäli laissa ei ole toisin säädetty.

Suomen kansalaisen oikeudesta lähteä maasta olkoon voimassa mitä siitä on erikseen säädetty.

8 §.

Suomen kansalaisella on oikeus julkisesti ja yksityisesti harjoittaa uskontoa, mikäli lakia tahi hyviä tapoja ei loukata, niin myös, sen mukaan kuin siitä on erikseen säädetty, vapaus luopua siitä uskontokunnasta, johon hän kuuluu, sekä vapaus liittyä toiseen uskontokuntaan.

9 §.

Suomen kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet ovat riippumattomat siitä, mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan hän kuuluu tai kuuluuko hän mihinkään sellaiseen yhdyskuntaan. Julkisiin virkoihin nähden ovat kuitenkin voimassa niistä säädetyt rajoitukset, kunnes lailla toisin säädetään.

10 §.

Suomen kansalaisella on sanan vapaus sekä oikeus kirjoituksen ja kuvallisen esityksen painosta julkaisemiseen kenenkään niitä ennakolta estämättä, niin myös oikeus edeltäpäin lupaa hankkimatta kokoontua keskustelemaan yleisistä asioista tai muussa luvallisessa tarkoituksessa sekä perustaa yhdistyksiä tarkoitusten toteuttamista varten, jotka eivät ole vastoin lakia tahi hyviä tapoja.

Säännöksiä näiden oikeuksien käyttämisestä annetaan lailla.

11 §.

Suomen kansalaisten kotirauha on loukkaamaton.

Kotietsinnän edellytyksistä ja toimittamisesta säädetään lailla.

12 §.

Kirjesalaisuus on loukkaamaton, mikäli siitä ei ole laissa poikkeusta säädetty.

13 §.

Älköön Suomen kansalaista tuomittako muussa oikeudessa kuin siinä, jonka alainen hän lain mukaan on.

14 §.

Suomi ja ruotsi ovat tasavallan kansalliskielet.

Suomen kansalaisen oikeus käyttää oikeudessa ja hallintoviranomaisen luona omassa asiassaän äidinkieltään, suomea tai ruotsia, *sekä tällä kielellä saada toimituskirjansa on turvattava lailla, varteenottamalla, että maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeus järjestetään samanlaisten perusteiden mukaan.*

Suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisiä ja taloudellisia tarpeita tulee valtion tyydyttää samanlaisten perusteiden mukaan.

15 §.

Älköön tasavallassa annettako (*poist.*) aatelisarvoja (*poist.*) eikä ritarimerkkejä.

16 §.

Mitä Suomen kansalaisten yleisistä oikeuksista on sanottu, ei estä lailla säätämästä sellaisia rajoituksia, jotka sodan tai kapinan aikana ja sotapalveluksessa oleviin nähden muulloinkin ovat välttämättömiä.

III. Lainsäädäntö.

17 §.

Eduskunnan järjestysmuodosta ja tehtävistä säädetään valtiopäiväjärjestyksessä.

18 § (17 §).

Oikeus tehdä ehdotuksia uuden lain säätämisestä ja ennestään olevan muuttamisesta, selittämisestä tai kumoamisesta on sekä presidentillä että eduskunnalla.

Presidentti käyttää aloteikeuttaan antamalla eduskunnalle esityksiä lakiehdotuksineen. Esitysehdotukset laatii valtioneuvosto. Sellaisesta ehdotuksesta voidaan hankkia lausunto, asian laadun mukaan, korkeimmalta oikeudelta tai korkeimmalta hallinto-oikeudelta taikka molemmilta.

Eduskunnan aloteoikeuden käyttämisestä säädetään valtiopäiväjärjestyksessä.

19 § (18 §).

Sittenkuin eduskunta on hyväksynyt lain, toimitetaan se vahvistettavaksi presidentille, joka voi siitä vaatia lausunnon, asian laadun mukaan, korkeimmalta oikeudelta tai korkeimmalta hallinto-oikeudelta taikka molemmilta.

Laki on vahvistettava sellaisena, kuin eduskunta sen on hyväksynyt. Jollei presidentti lakia vahvista, tulee se ilman vahvistustakin voimaan, jos eduskunta uusien vaalien jälkeen uudestaan hyväksyy sen muuttamattomana enemmistöllä annetuista äänistä. Muussa tapauksessa on laki katsottava rauenneeksi.

Jollei presidentti kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun laki on hänelle vahvistettavaksi toimitettu, ole sitä vahvistanut, katsotaan hänen kieltäytyneen lakia vahvistamasta.

20 § (19 §).

Jokaisen lain johdannossa mainittakoon, että se on syntynyt eduskunnan päätöksen mukaisesti ja, kun laki on säädetty siinä järjestyksessä, kuin perustuslain säätämisestä on voimassa, myöskin että niin on menetelty.

Laki on, olkoonpa vahvistettu tai tulkoon voimaan ilman vahvistusta, presidentin allekirjoitettava ja asianomaisen ministerin varmennettava, jonka jälkeen se on valtioneuvoston julkaistava Suomen lakikokoelmassa.

21 § (20 §).

Presidentin oikeudesta antaa asetuksia säädetään 28 §:ssä.

22 § (21 §).

Lait ja asetukset, niin myös hallituksen esitykset eduskunnalle sekä eduskunnan vastaukset, esitykset ja muut kirjelmät hallitukselle annetaan suomen- ja ruotsinkielellä.

IV. Hallitus ja hallinto.

23 § (22 §).

Tasavallan presidentin valitsee Suomen kansa syntyperäisten Suomen kansalaisten joukosta aina kuudeksi vuodeksi.

Presidentin vaalin toimittavat valitsijamiehet, joiden lukumäärä on 300. Vaalioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta valitsijamiesvaalissa sekä, soveltuvilta kohdin vaalin tavasta ja järjestyksestä, on voimassa, mitä edustajanvaalista on säädetty.

Valitsijamiesten vaali toimitetaan tammikuun 15 ja 16 päivänä, ja seuraavan helmikuun 15 päivänä kokoontuvat valitsijamiehet pääministerin puheenjohtolla valitsemaan presidenttiä. Jos vaalissa, joka toimitetaan umpilipuun, joku saa enemmän kuin puolet annetuista äänistä, on hän valittu. Muussa tapauksessa toimitetaan heti uusi vaali ja, jollei silloinkaan kukaan saa ehdotonta enemmistöä, vieläkin uusi vaali niiden kahden ehdokkaan välillä, jotka toisessa vaalissa ovat saaneet suurimmat äänimäärät. Äänen ja kaantuessa tasan ratkaisee arpa.

Jos eduskunnan jäsen valitaan presidentiksi, lakkaa hänen edustajatoimensa itsestänsä. Valtion virassa oleva henkilö, joka valitaan presidentiksi, katsotaan virasta eronneeksi.

Jos 3 momentissa tai muualla tässä hallitusmuodossa säädetty määräpäivä sattuu pyhäpäiväksi, pidettäköön seuraava arkipäivä määräpäivänä.

24 § (23 §).

Presidentti astuu toimeensa vaalia seuraavan maaliskuun 1 päivänä ja antaa silloin eduskunnan edessä seuraavan juhlallisen vakuutuksen:

„Minä N. N., jonka Suomen kansa on valinnut Suomen tasavallan presidentiksi, vakuutan täten, että minä presidenttitoimessani tulen vilpittömästi ja uskollisesti noudatta-

maan ja voimassa pitämään tasavallan valtiosääntöä ja lakeja sekä kaikkiin voimin edistämään Suomen kansan menestystä”.

25 § (24 §).

Presidentin ollessa estettynä, hoitaa hänen tehtäviään pääministeri; jos este on pysyväinen, valittakoon niin pian kuin mahdollista uusi presidentti, joka astuu toimeensa heti vaalin jälkeen.

26 § (25 §).

Toimestaan saa presidentti vuotuisen palkkion, jonka määrä vahvistetaan lailla ja jota ei hänen toimiaikanaan voida lisätä eikä vähentää.

27 § (26 §).

Presidentin asiana on kutsua eduskunta ylimääräisille valtiopäiville, antaa määräys edustajanvaalien toimittamisesta, avata ja päättää valtiopäivät, sekä määrätä uudet vaalit toimitettaviksi ja hajoittaa eduskunta.

28 § (27 §).

Presidentillä on oikeus, mikäli ei tässä hallitusmuodossa toisin säädetä taikka sitä oikeutta ole valtioneuvostolle uskottu, antaa asetuksia asioista, jotka ennestään ovat hallinnollisilla säännöksillä järjestetyt, niin myös asetuksella tarkempia määräyksiä lakien täytäntöönpanosta, valtion omaisuuden hoidosta sekä hallintovirastojen ja yleisten laitojen järjestysmuodosta ja toiminnasta. Asetukseen älköön otettako säännöstä, joka sisältäisi lain muutoksen.

Asetukset annetaan ja julkaistaan niinkuin laeista 20 §:n 2 momentissa on säädetty.

29 § (28 §).

Presidentti voi yksityisissä tapauksissa, saatuaan lausunnon korkeimmalta oikeudelta, armoa antamalla kumota rangaistuksen tahi lieventää sitä. Valtioneuvoston jäsenen ja oikeuskanslerin armahtamisesta noudatettakoon kuitenkin

mitä siitä on erikseen säädetty. Yleistä armahdusta älköön annettako muuten kuin erityisellä lailla.

Presidentillä on myös oikeus suoda vapautusta lain säännöksistä niissä tapauksissa, joissa oikeus sellaisen erivapauden antamiseen on laissa myönnetty.

30 § (29 §).

Presidentillä on Suomen sotavoiman ylin päällikkyys, mutta hän voi sen sodan aikana toiselle luovuttaa.

31 § (30 §).

Presidentillä on valta antaa vieraan maan kansalaiselle Suomen kansalaisoikeus sekä vapauttaa Suomen kansalaisuudesta.

32 § (31 §).

Presidentti valvoo valtion hallintoa ja voi sitä varten virastojen ja yleisten laitosten päälliköiltä tai hallituksilta vaatia tietoja sekä toimeenpanna tarkastuksia.

33 § (32 §).

Suomen suhteista ulkovaltoihin määrää presidentti, kuitenkin niin, että sopimukset ulkovaltojen kanssa ovat eduskunnan hyväksyttävät, mikäli ne sisältävät säännöksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan tai valtiosäännön mukaan muuten vaativat eduskunnan suostumusta. Sodasta ja rauhasta presidentti päättää eduskunnan suostumuksella.

Kaikki tiedonannot ulkovalloille tai Suomen lähettiläille ulkomailla ovat toimitettavat sen ministerin kautta, jonka toimialaan ulkoasiat kuuluvat.

34 § (33 §).

Presidentti tekee päätöksensä valtioneuvostossa sen ministerin esittelystä, jonka toimialaan asia kuuluu.

Presidentin päätökset ovat, voimaan tullaksensa, presidentin allekirjoitettavat ja sen ministerin varmennettavat, joka on asian esitellyt. Mitä tässä on sanottu ei kuitenkaan koske 32 ja 47 §:ssä mainittuja asioita.

Jos presidentin päätös koskee koko valtioneuvostoa, varmentaa sen asianomainen valtioneuvoston esittelijä.

Sotilaskäskeyasiain esittelystä sekä presidentin niistä tekemäin päätösten varmentamisesta säädetään erikseen.

Se, joka on varmentanut presidentin päätöksen, vastaa siitä, että toimituskirja päätöksestä on oikea.

35 § (34 §).

Jos ministeri havaitsee presidentin päätöksen olevan lainvastaisen, ilmoittakoon mielipiteensä valtioneuvostolle, joka sitten menettelee niinkuin 45 §:ssä on sanottu. Jos päätös olisi vastoin perustuslakia, on ministeri oikeutettu ja velvollinen kieltäytymään sitä varmentamasta.

36 § (35 §).

Valtioneuvoston jäseniksi, joiden tulee nauttia eduskunnan luottamusta, kutsuu presidentti rehellisiksi ja taitaviksi tunnettuja syntyperäisiä Suomen kansalaisia.

37 § (36 §).

Valtioneuvostossa on oleva oikeuskansleri, jolla tulee olla etevät tiedot oikeusoloista. Oikeuskansleria avustaa apulaisoikeuskansleri, joka tarvittaessa astuu hänen sijaansa.

38 § (37 §).

Valtioneuvostossa on niin monta ministeriötä, kuin eri hallinnonhaaroja varten on tarpeen. Jokaisen ministeriön päällikkönä on ministeri.

Ministeriöiden lukumäärä ja yleinen toimiala vahvistetaan lailla, mutta tarkempia säännöksiä asiain jaosta ministeriöiden kesken sekä valtioneuvoston muusta järjestymuodosta annetaan asetuksella.

39 § (38 §).

Puheenjohtajana valtioneuvostossa on pääministeri ja tämän estettyinä ollessa ensimmäinen läsnäoleva jäsen. Milloin presidentti on saapuvilla, johtaa hän asiain käsittelyä.

40 § (39 §).

Valtioneuvostolle kuuluvat asiat käsitellään yleisessä istunnossa, mikäli ei jonkinlaatuisia asioita ole asetuksella uskottu ministeriön päällikkönä olevan ministerin päätettäväksi.

Valtioneuvosto on päätösvaltainen viisijäsenisenä.

41 § (40 §).

Valtioneuvoston tulee saattaa täytäntöön presidentin päätökset ja ratkaista sekä ne asiat, jotka laissa on säädetty valtioneuvoston päätettäväksi, että myöskin muut hallitus- ja hallintoasiat, joita ei ole tässä hallitusmuodossa taikka muussa laissa tai asetuksessa pidätetty presidentille eikä myöskään ole uskottu ministeriön päällikkönä olevalle ministerille taikka alemmalle viranomaiselle.

Missä määrin oikeushallintoa, Helsingin yliopistoa ja sotalaitosta koskevat asiat ovat valtioneuvoston käsiteltävistä poiserotetut, näkyy erityisistä säännöksistä.

42 § (41 §).

Jos valtioneuvosto johonkin asiaan nähden katsoo epäselvyyttä olevan siitä, onko valtioneuvosto oikeutettu sen lopullisesti päättämään, ratkaisee kysymyksen tästä presidentti.

43 § (42 §).

Valtioneuvoston jäsenet ovat virkatoimistaan eduskunnalle vastuunalaiset.

Jokainen valtioneuvoston jäsen, joka on ottanut osaa asian käsittelyyn valtioneuvostossa, on vastuunalainen päätöksestä, jollei hän ole, pöytäkirjaan merkittäväksi, ilmoittanut eroavaa mielipidettä.

(*Poist.*).

44 § (43 §).

Asiat, jotka valtioneuvostossa käsitellään, pitää olla asianomaisessa ministeriössä valmistellut.

Kunkin ministeriön on pidettävä silmällä hallintoa

omalla toimialallaan sekä ryhdyttävä toimenpiteisiin lakien, asetusten ja valtioneuvoston päätösten täytäntöön panemiseksi.

45 § (44 §).

Jos niin kävisi, että jokin presidentin päätös, joka on valtioneuvoston täytäntöön pantavana, huomattaisiin olevan lainvastainen, olkoon valtioneuvosto velvollinen, sittenkuin oikeuskansleri siitä on antanut lausuntonsa, presidentille esittämään, että päätös peruutettaisiin tai muutettaisiin, ja, jos presidentti kuitenkin pysyy päätöksessään, ilmoittamaan, että sitä ei voida täytäntöön saattaa.

46 § (45 §).

Oikeuskanslerin tulee valvoa, että viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia sekä täyttävät velvollisuutensa, niin ettei ketään laillisessa oikeudessaan sorreta.

Oikeuskanslerin asiana on korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa edustaa syyttäjistöä sekä muuten valvoa valtion oikeutta, niin myös muissa tuomioistuimissa ajaa tai ajattaa syytteitä, milloin katsoo sitä tarvittavan. Ylimpänä syyttäjänä tulee oikeuskanslerin myöskin pitää silmällä virallisia syyttäjiä, jotka ovat velvolliset noudattamaan hänen määräyksiään.

Oikeuskanslerilla on oikeus olla saapuvilla valtioneuvoston ja kaikkien tuomioistuinten ja virastojen istunnoissa sekä saada tieto valtioneuvoston ja sen ministeriöiden, tuomioistuinten ynnä muiden viranomaisten pöytäkirjoista.

47 § (46 §).

Jos valtioneuvosto taikka valtioneuvoston jäsen virkatöissään menettelee lainvastaisesti, tulee oikeuskanslerin siitä tehdä huomautus ja samalla ilmoittaa, mikä siinä on lainvastaista. Mutta jos huomautus jätetään varteenottamatta, merkityttäköön oikeuskansleri mielensä valtioneuvoston pöytäkirjaan ja olkoon hänellä myös valta antaa presidentille kertomus asiasta. Jos lainvastaisuus on sellainen, että valtioneuvoston jäsen voidaan siitä panna syytteeseen

59 §:ssä mainitussa valtakunnanoikeudessa ja presidentti määrää syytteen nostettavaksi, ajaa sitä oikeuskansleri. Jollei presidentti katso olevan syytä syytteen nostamiseen, saakoon oikeuskansleri tehdä asiasta ilmoituksen eduskunnalle. Jos presidentti määrää syytteen oikeuskansleria vastaan nostettavaksi, ajaa sitä presidentin määräämä henkilö.

Jos presidentti menettelisi lainvastaisesti virkatoimessaan, on oikeuskanslerin tehtävä siitä huomautus niinkuin yllä on sanottu. Jos oikeuskansleri taikka valtioneuvosto katsoo presidentin tehneen itsensä syypääksi valtiopetokseen, maanpetokseen tai muuhun törkeään rikokseen, ilmoitakoon asian eduskunnalle, joka voi neljällä viidesosalla annetuista äänistä tuomita presidentin virkansa menettäneeksi, minkä jälkeen hänet saa panna syytteeseen asianomaisessa tuomioistuimessa.

48 § (47 §).

Oikeuskanslerin tulee joka vuodelta sekä presidentille että eduskunnalle antaa kertomus virkatoimistaan ja lain noudattamista koskevista havainnoistaan.

Oikeuskanslerin on vaadittaessa annettava presidentille ja valtioneuvostolle tietoja ja lausuntoja.

49 § (48 §).

Jokaisilla varsinaisilla valtiopäivillä on, siinä järjestyksessä kuin eduskunnan puhemiehen vaalista on säädetty, valittava eteväksi laintuntijaksi tietty mies eduskunnan oikeusasiamiehenä valvomaan, eduskunnan hänelle laatiman johtosäännön mukaan, lakien noudattamista tuomioistuinten ja muiden viranomaisten toiminnassa. Samassa järjestyksessä valitaan myöskin varamies oikeusasiamiehen estettynä ollessa hoitamaan hänen tehtäviensä.

Oikeusasiamiehellä on sama oikeus kuin oikeuskanslerilla olla saapuvilla valtioneuvoston, tuomioistuinten ja virastojen istunnoissa, saada tieto valtioneuvoston ja sen ministeriöiden, tuomioistuinten ynnä muiden viranomaisten pöytäkirjoista sekä, laissa virallisista syyttäjäistä säädetyllä vastuunalaisuudella, ajaa tai ajattaa syytettä virheestä tai laiminlyönnistä virkatoimissa.

Toiminnastaan sekä lainkäytön tilasta ja lainsäädännössä havaitsemistaan puutteista tulee oikeusasiamiehen joka vuodelta antaa eduskunnalle kertomus.

50 § (49 §).

Yleistä hallintoa varten on Suomi edelleen oleva jaetuna lääneihin, kihlakuntiin ja kuntiin.

Muutoksia läänien lukumäärään säädetään lailla. Muita muutoksia hallinnolliseen jakoon määrää valtioneuvosto, mikäli laissa ei toisin säädetä.

Hallintoalueiden rajoja uudestaan järjestettäessä on varteenotettava, että alueet (*poist.*) tulevat yksikielisiksi, suomen- tai ruotsinkielisiksi, taikka että toiskieliset vähemmistöt niillä tulevat niin pieniksi kuin mahdollista.

51 § (50 §).

Läänin hallintoa johtaa maaherra.

Kuntain hallinnon tulee perustua kansalaisten itsehallintoon, niinkuin erityisissä laeissa siitä säädetään. Lailla säädetään myöskin, millä tavoin ja kuinka laajalti kansalaisten itsehallintoa on sovitettava kuntia suurempiin hallintoalueisiin. Sellaisten alueiden rajoja määrättäessä noudatetaan, mitä 50 §:n 3 momentissa on säädetty.

52 § (51 §).

Virastoista, jotka valtiohallinnon eri haaroja varten ovat olemassa taikka perustetaan, on voimassa erityisiä säännöksiä.

V. Tuomioistuimet.

53 § (52 §).

Korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa oikeusasioissa sekä valvoo sen ohella tuomarien ja ulosottoviranomaisten lainkäyttöä.

54 § (53 §).

Korkeimmassa oikeudessa on presidentti ja tarpeellinen määrä oikeusneuvoksia.

Ne oikeushallintoasiat, jotka erityisten säännösten mukaan kuuluvat korkeimman oikeuden käsiteltäviin, valmistellaan siinä valtioneuvoston ministeriössä, johon oikeushallintoa koskevat asiat on luettu. Tämän ministeriön päällikkö on oleva mukana korkeimmassa oikeudessa niitä käsittelemässä.

Korkein oikeus on tuomionvoipa viisijäsenisenä, jollei eräänlaisten asiain ratkaisemista varten ole laissa erikseen säädetty suurempaa tai pienempää jäsenmäärää.

55 § (54 §).

Yleisistä yli- ja alioikeuksista säädetään lailla.

56 § (55 §).

Ylintä tuomiovaltaa hallinto-oikeudellisissa valitusasioissa, erikseen säädetyn poikkeuksen, käyttää korkein hallinto-oikeus, joka myös valvoo alempain viranomaisten lainkäyttöä hallinto-oikeuden alalla.

57 § (56 §).

Korkeimpaan hallinto-oikeuteen kuuluu presidentti ja tarpeellinen määrä hallintoneuvoksia. Tuomionvoivasta jäsenmäärästä tässä tuomioistuimessa noudatettakoon, mitä 54 §:n 3 momentissa on korkeimmasta oikeudesta säädetty.

58 § (57 §).

Korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden asia on, kun katsovat tarvittavan lain taikka asetuksen muutosta tai selitystä, tehdä tasavallan presidentille esitys sellaiseen lainsäädäntötoimeen ryhtymisestä.

59 § (58 §).

Jos syyte lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa nostetaan valtioneuvoston, korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden jäsentä taikka oikeuskansleria vas-

taan, käsittelee asian erityinen tuomioistuin, jota nimitetään valtakunnanoikeudeksi ja josta on voimassa erityiset perustuslainsäännökset.

Jos eduskunta on päättänyt syytteen nostettavaksi, ajaa sitä eduskunnan oikeusasiamies.

60 § (59 §).

Muista erikoistuomioistuimista kuin 59 §:ssä mainitusta säädetään lailla.

Älköön mitään satunnaista tuomioistuinta asetettako.

VI. Valtiotalous.

61 § (60 §).

Verosta, myöskin tulliverotuksesta, säädetään lailla, määräämättömäksi tai määrääjäksi. Sama olkoon voimassa entisen veron muuttamisesta tai lakkauttamisesta sekä yleisistä rasituksista.

Määrääjäksi myönnettyä veroa älköön sen ajan sivu kannettako, paitsi 69 §:n 1 momentissa mainitussa tapauksessa.

62 § (61 §).

Lailla vahvistetaan valtion viranomaisten virkatoimista ja toimituskirjoista suoritettavien maksujen, niinkään niiden maksujen yleiset perusteet, joita on suoritettava postin, rautateiden, kanavien, sairaalain, oppilaitosten ynnä muiden valtion yleisten laitosten käyttämisestä.

63 § (62 §).

Valtion tuloa tuottavaa omaisuutta ja liikeyrityksiä hoidetaan ja käytetään lailla vahvistettujen yleisten perusteiden mukaan.

64 § (63 §).

Valtiolainan ottamiseen vaaditaan eduskunnan suostumus.

65 § (64 §).

Virastojen ja yleisten laitosten uusien menosääntöjen perusteista sekä entisten perusteiden muuttamisesta ja kumoamisesta, niinkään eläkeoikeudesta säädetään lailla. Uusia virkoja ja virastoja voidaan perustaa ainoastaan vuotuisen tulo- ja menoarvion rajoissa.

Uusia ylimääräisiä eläkkeitä ja apurahoja annettakoon ainoastaan eduskunnan sitä varten myöntämästä määrärahasta.

66 § (65 §).

Valtion vuotuisen tulo- ja menoarvion, johon on otettava varainhoitovuoden tulot ja menot, päättää eduskunta ja julkaistaan se niinkuin laista on säädetty.

Onko jokin rahasto, joka ei ole tarkoitettu vuotuisia valtion tarpeita varten, jätettävä tulo- ja menoarvion ulkopuolelle, siitä on erikseen säädetty.

67 § (66 §).

Vuoden tulo- ja menoarviosta älköön jätettävä pois veroa tai muuta tuloa, joka, sinä vuonna voimassa olevan lain tai asetuksen mukaan, on suoritettava.

68 § (67 §).

Valtiolainasta määrätty korko ja kuoletusmaksu sekä muut johonkin valtion velvoitukseen perustuvat määrärahat ovat sellaisinaan, vähentämättä, valtion tulo- ja menoarvioon otettavat, niinkään muut menot, jotka varainhoitovuonna voimassa olevain säännösten mukaan ovat maksettavat. Tulo- ja menoarvioon on myöskin otettava arviomääräraha semmoisia lakiin tai asetukseen perustuvia menoja varten, joita ei ole erityisinä erinä merkitty tulo- ja menoarvioon, niin myös tarpeellinen määräraha hallituksen käytettäväksi edeltä arvaamattomiin tarpeisiin.

Muut valtion tulo- ja menoarvioon sisältyvät menoerät ovat eduskunnan harkinnan ja päätöksen alaiset varainhoitovuodeksi kerrallaan.

Määräraha, jonka eduskunta on päättänyt valtiopäivillä tehdystä alotteesta, otetaan tulo- ja menoarvioon ehdollisena.

Tulo- ja menoarviossa on osotettava menojen suorittamiseen tarvittavat varat.

69 § (68 §).

Jos niin kävisi, että eduskunta ei ole ennen vuoden alkua päättänyt tulo- ja menoarviota, vaikka esitys siitä edellisenä vuonna on annettu kaksi kuukautta ennen eduskunnan istuntokauden päättymistä, ovat menot, jotka 68 §:n 1 momentissa mainitaan, suoritettavat ja sitä varten tarpeelliset tulot väliaikaisesti edelleen kannettavat.

Jos vahvistettuun tulo- ja menoarvioon havaitaan välttämättömästi tarvittavan muutoksia, annetakoon eduskunnalle esitys lisäyksestä tulo- ja menoarvioon.

70 § (69 §).

Tulo- ja menoarvioon otettuja määrärahoja älköön ylitettäkö taikka niitä siirrettäkö varainhoitovuodesta toiseen, ellei sitä ole menoarviossa myönnettyksi osotettu, älköön myöskään siirrettäkö määrärahoja eduskunnan erikseen hyväksymästä menoarvion osasta toiseen.

Tulo- ja menoarviosta riippumatta on jokaisella oikeus hakea valtiolta mitä hänelle on laillisesti tuleva.

71 § (70 §).

Valtiovaraston tilien ja tilinpäätöksen tarkastusta varten on oleva revisionilaitos, jonka tulee ottaa selville, ovatko numerot oikeat sekä tulot ja menot lainmukaiset ja onko tulo- ja menoarviota noudatettu.

Jokaisilla varsinaisilla valtiopäivillä asetettakoon viisi valtioneuvoston jäsentä eduskunnan puolesta pitämään silmällä tulo- ja menoarvion noudattamista sekä valtiovaraston tilaa ja hoitoa. Nämä tilintarkastajat, joille eduskunta vahvistaa johtosäännön ja joiden tulee viranomaisilta saada tarpeelliset selvitykset ja asiakirjat, ovat eduskunnan valitsijamiesten valittavat suhteellisilla vaaleilla. Samassa järjestyksessä valitaan myöskin tarpeellinen määrä varamiehiä.

72 § (71 §).

Suomen rahasta säädetään lailla.

73 § (72 §).

Suomen Pankki toimii eduskunnan takuulla ja hoidossa sekä eduskunnan valitsemain valtuusmiesten valvonnan alaisena.

Pankkia hoidetaan ohjesäännön mukaan, joka laaditaan niinkuin laista on säädetty.

Pankin voittovarojen käyttämisestä valtion tarpeisiin määrää eduskunta.

74 § (73 §).

Valtion maaomaisuutta sekä veroja ja tuloatuottavia oikeuksia älköön toisen omaksi luovutettako taikka pantatako, ellei sitä ole laissa myönnetty.

Kruununtilan haltija olkoon kuitenkin oikeutettu ostamaan sen perinnöksi sikäli kuin siitä on erikseen säädetty.

VII. Puolustuslaitos.

75 § (74 §).

Jokainen Suomen kansalainen on velvollinen *olemaan osallisena* isänmaan puolustuksessa *tai sitä avustamaan*, niinkuin siitä laissa säädetään.

Asevelvollinen on, jollei hän itse muuta halua, mikäli mahdollista, luettava semmoiseen joukko-osastoon, jonka miehistöllä on sama äidinkieli, suomi tai ruotsi, kuin hänellä itsellään, ja saava siinä opetuksensa sillä kielellä. Sotaväen komennuskielenä on suomen kieli.

76 § (75 §).

Jos sotaväki on pantava liikekannalle, niin presidentti antaa siitä määräyksen valtioneuvostossa. Kun sellainen määräys on annettu, ryhtyköön valtioneuvosto toimiin siitä aiheutuvain menojen suorittamiseksi ja eduskunta, jos se ei ole kokoontuneena, kutsuttakoon koolle.

VIII. Opetustoimi.

77 § (76 §).

Helsingin yliopistolle pysytetään itsehallinto-oikeus.

Uusia säännöksiä yliopiston järjestysmuodon perusteista annetaan lailla, mutta tarkemmat yliopistoa koskevat säännökset asetuksella, sittenkuin kummassakin tapauksessa sen konsistori on asiasta antanut lausuntonsa.

78 § (77 §).

Teknillisten, maatalous- ja kauppatieteiden sekä muiden sovellettujen tieteiden tutkimusta ja ylintä opetusta, samoin myös kaunotaiteiden harjoittamista ja ylintä opetusta kannattaa valtio ylläpitämällä ja perustamalla niitä varten, mikäli ne eivät ole yliopistossa edustettuina, erityisiä korkeakouluja tai avustamalla niitä varten perustettuja yksityisiä laitoksia.

79 § (78 §).

Valtion kustannuksella ylläpidetään taikka tarvittaessa avustetaan oppilaitoksia ylempää yleissivistystä ja ylempää kansanopetusta varten. Valtion oppilaitosten järjestysmuodon perusteet säädetään lailla.

(*Poist.*).

80 § (79 §).

Kansakoulutoimen järjestysmuodon perusteista sekä valtion ja kuntain velvollisuuksista kansakoulujen kannattamiseen, niin myös yleisestä oppivelvollisuudesta säädetään lailla.

Opetus kansakouluissa on oleva kaikille maksuton.

81 § (80 §).

Teknillisten ammattien, maanviljelyksen ja sen sivuelinkeinojen, kaupan ja merenkulun sekä kaunotaiteiden oppilaitoksia tulee valtion ylläpitää taikka tarpeen mukaan valtiovaroilla avustaa.

82 § (81 §).

Oikeudesta perustaa yksityiskouluja ja muita yksityisiä kasvatustaitoksia sekä niissä järjestää opetus säädetään lailla.

Kotiopetus ei ole viranomaisten valvonnan alainen.

IX. Uskonnolliset yhdyskunnat.

83 § (82 §).

Evankelis-luterilaisen kirkon järjestysmuodosta ja hallinnosta säädetään kirkkolaisissa.

Muista ennestään olevista uskontokunnista on voimassa mitä niistä on säädetty tai säädetään.

Uusia uskontokuntia saa perustaa noudattaen mitä siitä laissa säädetään.

X. Julkiset virat.

84 § (83 §).

Suomen valtionvirkaan voidaan, tässä pykälässä mainituilla poikkeuksilla, nimittää ainoastaan Suomen kansalainen.

Teknillisiin toimiin, yliopiston taikka muun korkeakoulun opettajavirkoihin, vieraan kielen opettajiksi kouluihin ja kielenkääntäjiksi virastoihin, *samoin* palkattomiksi konsuleiksi sekä *kanslia-apulaisiksi ja muihin ylimääräisiin toimiin lähetystöihin ja konsulinvirastoihin* voidaan ottaa muitakin kuin Suomen kansalaisia.

85 § (84 §).

Opinnäytteet valtionviran saamista varten vahvistetaan asetuksella, mikäli niistä ei ole säädetty laissa. Erivapautta asetuksella säädettyistä kelpoisuusehdoista voi antaa erityisistä syistä valtioneuvosto, ei kuitenkaan oikeusvirkaan pääsemistä varten.

86 § (85 §).

Yleiset ylennysperusteet valtionvirkoihin ovat taito, *kokemus*, työkyky ja koeteltu kansalaiskuunto.

87 § (86 §).

Presidentti nimittää:

- 1) oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin;
- 2) arkkipiispan ja piispat sekä yliopiston kanslerin;
- 3) korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden presidentit, korkeimman oikeuden esityksestä, sen jäsenet ja hovioikeuksien presidentit sekä, korkeimman hallinto-oikeuden esityksestä, sen jäsenet;
- 4) hovioikeuksien jäsenet sekä yliopiston ja teknillisen korkeakoulun professorit;
- 5) keskusvirastojen päälliköt ja (*poist.*) maaherrat, valtioneuvoston esityksestä, *sekä keskusvirastojen jäsenet*;
- 6) presidentin kanslian virkamiehet ja, asianomaisen viranomaisen esityksestä, valtioneuvoston, korkeimman oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden esittelijät; sekä
- 7) Suomen lähettiläät ulkovaltojen luona ja *lähetetyt* konsulit, valtioneuvoston esityksestä.

88 § (87 §).

Kihlakunnantuomarit, pormestarit ja maanjako-oikeuksien puheenjohtajat nimittää korkein oikeus.

Sen mukaan kuin niistä on säädetty, täyttää erityiset virat:

- 1) oikeuslaitosten virat korkein oikeus taikka se ylioikeus, jonka alainen virka on, ja korkeimman hallinto-oikeuden virat tämä oikeus; sekä
- 2) hallinnon ja oppilaitosten virat valtioneuvosto, ministeri, lääninhallitus tahi sen viraston hallitus, jonka alainen virka on.

Muut valtion virkamiehet nimittää valtioneuvosto, mikäli ei nimittämisoikeutta ole presidentille pidätetty taikka muulle viranomaiselle uskottu.

89 § (88 §).

Keskusvirastojen jäsenten virat sekä 87 §:n 4 kohdassa ja 88 §:ssä mainitut virat ovat, ellei 90 §:ssä toisin säädetä, sittenkuin virka on ollut haettavaksi julistettuna, täytettävä virkaehdotuksen nojalla, johon se viranomainen, miltä virkaa on haettu, panee hakijoista kolme vahvistettujen perusteiden mukaan ansiokkainta. Hovioikeuksien jäseniä koskevasta virkaehdotuksesta on korkeimman oikeuden annettava lausuntonsa.

Jos virkamies on saman viranomaisen nimitettävä, jolta virkaa haetaan, ei virkaehdotusta tehdä. Erityisten säännöksiin mukaan voidaan eräät muutkin hallintovirat täyttää toisessa järjestyksessä, kuin 1 momentissa on sanottu.

90 § (89 §).

Sitä missä järjestyksessä yliopiston, evankelis-luterilaisen ja kreikkalais-katolisen kirkon virat, kaupunkien pormestarin ja neuvosmiesten virat ja Suomen Pankin virat ovat täytettävät, on voimassa erityisiä säännöksiä.

Armeijan ja laivaston upseerit nimittää presidentti. Muista sotilaallisista virkaylennys- ja opetusasioista säädetään erikseen.

91 § (90 §).

Kaikilla tuomareilla olkoon oikeus, ettei heitä voida muuten kuin laillisen tutkimuksen ja tuomion nojalla julistaa virkansa menettäneiksi; älköön heitä myöskään ilman omaa suostumustaan toiseen virkaan siirrettäkö, paitsi milloin siirto aiheutuu tuomioistuinelaitoksen uudestaanjärjestämisestä.

Muiden virkamiesten oikeudesta pysyä virassaan säädetään erityisessä laissa.

Lailla voidaan erottamattomillekin virkamiehille säätää velvollisuus erota virasta määrä-ikään tultuansa tai työkykynsä menetettyään.

Näistä oikeuksista ja velvollisuuksista, jotka virkamiehille tulevat, kun heidän virkansa lakkautetaan, on erikseen säädetty.

92 § (91 §).

Kaikessa virkatoiminnassa on laillisen seuraamuksen uhalla tarkoin lakia noudatettava.

Jos asetuksessa oleva säännös on ristiriidassa perustuslain tai muun lain kanssa, älköön tuomari tai muu virkamies sitä sovelluttako.

Jos syntyisi epäilyksiä jonkun lain valtiosäännönmukaisuudesta, ratkaisee kysymyksen korkein oikeus.

93 § (92 §).

Virkamies vastaa toimenpiteestä, johon hän on ryhtynyt taikka jota hän kollegisen viraston jäsenenä on kannattanut. Myöskin esittelijä on siitä, mitä hänen esittelystään on päätetty, vastuunalainen, jollei hän ole pöytäkirjaan lausunut eroavaa mielipidettä.

Jokainen, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen lainvastaisen toimenpiteen tahi laiminlyönnin kautta, olkoon oikeutettu vaatimaan virkamiestä tuomittavaksi rangaistukseen ja korvaamaan vahingon tahi ilmoittamaan virkamiehen pantavaksi syytteeseen niin kuin siitä laissa säädetään.

Onko ja mikäli valtio vastuunalainen virkamiehen aikaansaamasta vahingosta, säädetään erikseen.

XI. Loppusäännöksiä.

94 § (uusi).

Ensimmäisen presidentin vaalin toimittaa eduskunta, ja toimitetaan vaali heti, kun tämä hallitusmuoto on astunut voimaan. Jos vaalissa, joka toimitetaan umpilipuin, joku ehdokas saa enemmän kuin puolet annetuista äänistä, on hänet julistettava valituksi. Muussa tapauksessa toimitetaan heti uusi vaali ja, jollei silloinkaan kukaan saa ehdotonta enemmistöä, vieläkin uusi vaali niiden kahden ehdokkaan välillä, jotka toisessa vaalissa ovat saaneet suurimmat äänimäärät. Äänten jakaantuessa tasan, ratkaisee arpa.

95 § (94 §).

Tämä hallitusmuoto on kaikilta osiltaan oleva peruuttamattomana perustuslakina, eikä sitä voida muuttaa, selittää tai kumota taikka poikkeuksia siitä tehdä muussa järjestyksessä kuin perustuslaista yleensä on säädetty.

Täten kumotaan hallitusmuoto 21 päivältä elokuuta 1772 sekä yhdistys- ja vakuuskirja 21 päivältä helmikuuta ja 3 päivältä huhtikuuta 1789, niin myös kaikki muiden lakien ja asetusten säännökset, jotka ovat ristiriidassa tämän hallitusmuodon kanssa.

(*Poist.*). Ne säännökset, jotka ovat tarpeen tämän hallitusmuodon täytäntöön panemiseksi, annetaan lailla.

Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 1919.
